

**Sociological Analysis of Child Rights in Iran: The Scientific and
Executive Status of Committee on the Rights of the
Child in Markazi Province**

Maryam Sha'ban¹

Abstract

The present study sought to study the scientific structures and the implementation of child rights in Markazi province, therefore, the level of analysis is at the macro and structural levels, in such a way that all programs, actions and structures in relation to salaries The child was identified in Markazi province and then analyzed using the library-based document analysis method. The purpose of the research was to identify the strengths and weaknesses of scientific and executive in relation to child rights in Markazi province and ultimately to provide a solution for policymakers to improve the status quo.

The lack of a definite definition of the "child" and "childhood" in Iran and the scattered petty culture in the provinces, such as the Markazi province, and the gap between the definitions of various institutions, including the institution of religion, law and law, in addition to the non-conformity of each with Popular culture, the lack of power for prescribing and policy for the children's rights committees, such as the central governorate, the system of denial of child support programs and the assignment of children's rights in the province to the Chambers of Ladies and Family Governorates have led to the second priority of children's rights programs in provinces such as central province. As a result, all of these cases have led to barriers to improving the status of children's rights in Iran at the macro level and in the central province at a lower level.

Keywords

Sociology, Child Rights, Scientific and Administrative Structures, Committee on the Rights of the Child, Markazi Province

---

1. Ph.D. Student of Sociology, Tehran University, Tehran, Iran.
Email: m.shaban@ut.ac.ir

Please cite this article as: Sha'ban M. Sociological Analysis of Child Rights in Iran: The Scientific and Executive Status of Committee on the Rights of the Child in Markazi Province. Child Rights J 2019; 1(1): 37-70.

حقوق کودک در ایران: تحلیل وضعیت علمی و اجرایی کمیته حقوق

کودک استان مرکزی

مریم شهبان^۱

چکیده

پژوهش حاضر به دنبال مطالعه ساختارهای علمی و اجرای حقوق کودک در استان مرکزی بوده است. بنابراین سطح تحلیل، در سطح کلان و ساختاری است، به این شکل که، کلیه برنامه‌ها، اقدامات و ساختارها در رابطه با حقوق کودک در استان مرکزی، شناسایی و سپس با استفاده از روش تحلیل اسنادی - کتابخانه‌ای مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. هدف پژوهشگر، شناسایی نقاط قوت و ضعف علمی و اجرایی در رابطه با حقوق کودک در استان مرکزی بوده است و در نهایت به ارائه راه‌کار برای سیاستگذاران در جهت اصلاح وضعیت موجود پرداخته است.

عدم وجود تعریف مشخص از «کودک» و «کودکی» در ایران و خرده‌فرهنگ‌های پراکنده در استان‌ها مانند استان مرکزی و شکاف در بین تعاریف نهادهای مختلف از جمله نهاد دین، قانون و حقوق، علاوه بر عدم انطباق هرکدام با فرهنگ عامه، عدم وجود قدرت تجویز و سیاستگذاری برای کمیته‌های حقوق کودک استانداری‌ها از جمله استانداری مرکزی، سیستم انکار دستگاه‌های متولی برنامه‌های حمایت از کودکان، و در واگذاری مسؤلیت حقوق کودکان در استان به دفترهای امور بانوان و خانواده استانداری‌ها منجر به در اولویت دوم قرارگرفتن برنامه‌های حقوق کودک در استان‌ها مانند استان مرکزی شده است. در نتیجه همه این موارد منجر به ایجاد موانعی در بهبود وضعیت حقوق کودکان ایران در سطح کلان و استان مرکزی در سطح خردتر شده است.

۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. Email: m.shaban@ut.ac.ir

واژگان کلیدی

جامعه‌شناسی، حقوق کودک، ساختارهای علمی و اجرایی، کمیته حقوق کودک، استان

مرکزی

مقدمه

حمایت حقوقی از کودکان در ایران همواره مورد توجه سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیر دولتی بوده و فراهم‌نمودن زمینه و شرایطی عادلانه برای همه کودکان در ایران، دغدغه مهمی برای فعالان این حوزه بوده است. تا به حال، تلاش‌های گسترده و طولانی مدتی برای بهبود شاخص‌های حمایت حقوقی از کودکان در ایران صورت گرفته است، مثلاً قوانین متعددی در خصوص حمایت حقوقی از کودکان تصویب شده‌اند و برنامه‌های متنوعی در کشور برای این منظور طراحی و اجرا می‌شوند. مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در حال حاضر تنها متولی هماهنگ‌کننده در حوزه حمایت حقوقی از کودکان در قالب «حقوق کودک» به شمار می‌رود.

سازمان‌های عضو حقوق کودک در برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان در ایران، در افق ۱۴۰۴ (۱)، فعالیت‌هایی را متعهد هستند که به صورت دوره‌ای روند اجرای آن‌ها توسط کارگروه پایش و ارزیابی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، مورد ارزیابی و نظارت قرار می‌گیرند، هرچند که مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، یک نهاد ملی است و فعالیت‌های برنامه جامع، توسط کلیه سازمان‌های متعهد در برنامه، در کل کشور مورد اجرا قرار می‌گیرند، اما معمولاً تعهد به اجرای فعالیت‌های برنامه عمل جامع، در سطح وزارتخانه‌ای بیشتر است و هرچه به سازمان‌های پایین‌تر و به خصوص سازمان‌های استانی منتقل می‌شود، اقدام به عمل کم‌تر می‌گردد؛ این مسأله، هرچند برای کلیه استان‌ها هست، اما هرچه که استان‌ها، شهرستان‌ها و شهرها، از تهران به عنوان پایتخت دورتر باشند، میزان تعهد به عمل و همکاری بین سازمان‌ها کم‌تر می‌گردد.

در راستای تلاش اعضای مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در سال ۱۳۹۴ شمسی مراجع استانی برای رسیدگی به وضعیت حقوق کودکان، در زیرمجموعه دفاتر امور بانوان و خانواده استانداری‌ها تشکیل شد و از آن به بعد، دفاتر امور بانوان و خانواده استانداری‌ها مسؤول رسیدگی به وضعیت کودکان در هر استان و گزارش آن به مراجع بالاتر هستند. کمیته‌های حقوق کودک در دفاتر امور بانوان و خانواده استانداری‌ها

موظف به ارائه گزارشات دوره‌ای از اقدامات و روند پیشرفت خود به نهادهای بالادستی به خصوص مرجع ملی می‌باشند، اما تا به حال در رابطه با وضعیت دفترهای حقوق کودک در استان‌ها هیچ مطالعه‌ای انجام نشده است. بنابراین بخش مهمی از وضعیت و پیشبرد حقوق کودک در استان‌ها در حد گزارشات استانی به مرجع باقی مانده است و هیچ مطالعه علمی برای شناسایی وضعیت، نقاط ضعف و قوت آن‌ها صورت نگرفته است، لذا در این مطالعه، نویسنده با توجه به تجربه یک سال مأموریت برای مدیریت علمی و اجرایی دفتر حقوق کودک استان مرکزی، تلاش نموده که چستی و چگونگی سطح ساختاری حقوق کودک در این استان را به عنوان نمونه، مورد مطالعه و مذاقه قرار دهد.

کودکی یکی از مهم‌ترین دوران‌های زندگی بشر است، در این دوران است که مبناهای شخصیتی، روحی و حتی جسمی شکل می‌گیرد و از آن پس، در کل دوران زندگی انسان اثرگذار می‌باشد. هر جامعه‌ای در رابطه با کودکان، استراتژی‌ها، سیاست‌ها و مبانی حقوقی و قانونی مختص زمینه و بسترهای خود را دارد. عموماً جوامع توسعه‌یافته و پیشرفته، دوران کودکی را یک نقطه عطف برای سیاستگذاری و برنامه‌ریزی در جهت تربیت و پرورش نیروی انسانی مؤثر و باکیفیت، مورد نظر دارند. مهم‌ترین نمود هر جامعه در رابطه با وضعیت کودکان، ساختار حقوقی (Rights)، شامل ساختار رسمی و غیر رسمی) آن است، لذا زمانی که ساختار حقوقی یک جامعه، مبهم، ناشناخته، نامنسجم، حداقلی و یا جدا از بستر و زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی همان جامعه در طول تاریخ باشد، بیانگر وضعیت نامناسب کودکان در آن جامعه است. در سطح کلان نیز، نمایانگر عدم تمرکز جامعه بر توسعه انسانی پایدار است و می‌تواند هشدار برای مدیران و سیاستگذاران آن جامعه، در رابطه با پیشرفت و توسعه جامعه باشد. در نتیجه، یکی از گام‌های مهم در راستای توسعه و پیشرفت جامعه، توجه به وضعیت کودکان، برنامه‌ریزی برای آن‌ها و ارزیابی عملکرد در سطوح ساختاری کلان و سطح خرد و کنشگری، برای بهبود روزافزون وضعیت کودکان است.

این مطالعه با رویکرد کیفی، و با روش‌های مونوگرافی انجام شده است؛ در این راستا برای مطالعه دفتر حقوق کودک در استان مرکزی به عنوان نمونه مورد مطالعه، از تکنیک‌های متعدد از جمله تحلیل محتوای برنامه‌ها و اسناد، مشاهده و بیان تجربیات محقق به عنوان عضو ساختار اداری حقوق کودک در ایران و استان مرکزی، استفاده شده است. برای گردآوری و تحلیل اطلاعات، بعد از شناسایی کلیه اسناد، نهادها و ساختارهای مرتبط با موضوع و مطالعه آن‌ها، محقق با استفاده از مفاهیم حساس، به تحلیل اطلاعات پرداخته و در نهایت با رویکردی تحلیلی و انتقادی نسبت به وضعیت شناسایی شده، به ارائه راه‌کارهایی در جهت ارتقا و بهبود وضعیت موجود پرداخته است.

زمینه و وضعیت موجود

در رابطه با هر گونه حمایت از کودکان، آنچه که پیش از هر اقدامی باید به عنوان مبنا مشخص گردد، تعریف مفهوم است. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران کودک را تعریف نکرده، لکن در اصل ۲۱ خود از واژه «کودکان بی‌سرپرست» استفاده کرده است که این استفاده به نظر می‌رسد با توجه به اصل ۴ قانون اساسی مبنی بر این‌که «کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی سیاسی و... باید بر اساس موازین اسلامی باشد و این اصل به عموم اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص آن بر عهده فقهای شورای نگهبان است.» کودک بر کسانی اطلاق می‌شود که به لحاظ شرعی کودک محسوب گردند؛ به تعبیر ساده‌تر، کودکی در این اصل قانون اساسی، همان «صغیر» و «طفل شرعی» را شامل می‌شود و مشخصه آن این است که، هنوز به سن بلوغ نرسیده است.

کنوانسیون حقوق کودک که مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد است و اکثر کشورهای جهان از جمله ایران به آن پیوسته‌اند، کودک را تعریف کرده است؛ بر اساس ماده یکم کنوانسیون حقوق کودک ۱۹۸۹، منظور از کودک، افراد انسانی زیر ۱۸ سال تمام (میلادی، هجری، شمسی بودن سن کودکی بر اساس تقویم رسمی هر جامعه

محاسبه می‌گردد) است. بنابراین هر فرد زیر ۱۸ سال کودک به شمار می‌رود (بند اول پیمان‌نامه حقوق کودک ۱۹۵۹).

بر اساس آنچه که مطرح شد، در رابطه با موضوع حقوق کودک و مسأله حمایت از کودکان در جامعه، آنچه که بیش از همه حائز اهمیت است، تعریف مفهوم «کودک» و «کودکی» است، زیرا بزرگ‌ترین ابهام در برخی جوامع از جمله ایران در سطح کلی و استان مرکزی در سطح خردتر، تعریف مفهوم کودک Child است.

ایران در پیوستن به کنوانسیون حقوق کودک و پذیرش پیمان‌نامه حقوق کودک، دارای حق شرط است، به این معنا که بعد از پیوستن به کنوانسیون و اعلام پذیرش پیمان‌نامه حقوق کودک، می‌تواند قواعد آن را مبتنی بر شرایط و زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی خود باز تعریف و بومی‌سازی نمایند و آنچه که در این مرحله مهم است، انطباق این بازتعریف و بومی‌سازی با اهداف کلان حمایت از کودکان و یا حقوق بنیادین کودکان است. بنابراین اولین اقدام هر کشوری که به کنوانسیون حقوق کودک می‌پیوندد، ارائه تعریف بومی خود از کودکی است، هرچند که ایده‌آل آن از نظر سازمان‌های بین‌المللی تا همان ۱۸ سالگی است، اما در ایران بر سر تعریف کودکی و یا بازه زمانی سن کودکی ابهام و اختلاف‌های زیادی وجود دارد؛ این اختلاف‌ها در بین صاحب‌نظران حوزه دین، قانون و حقوق مطرح می‌شوند و چه بسا شرایط پلورالیسم یا کثرت خرده‌فرهنگ‌ها، قومیت‌ها، مذاهب و ادیان، باعث شده که علاوه بر صاحب‌نظران حوزه دین، قانون و حقوق، در حوزه عرف و کنش مردم نیز عملکردهای متنوع و متفاوتی انجام شود. به عنوان مثال، تعریف اسلام به عنوان دین رسمی در ایران از کودکی بر اساس «بلوغ» است. به این معنی که بلوغ جسمی دختران و پسران را از کودکی خارج کرده و آن‌ها از آن به بعد در دایره جوانان و یا بزرگسالان قرار می‌گیرند. از نظر قانون که مبتنی بر همان شرع اسلام است، دختران تا قبل از ۱۳ سال تمام شمسی و پسران تا قبل از ۱۵ سال تمام شمسی کودک محسوب می‌شوند. از نظر حقوقی، مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک نیز، بر اساس پیمان‌نامه جهانی کنوانسیون و ماده یک این پیمان‌نامه، هر شخص زیر ۱۸ سال تمام شمسی اعم از

دختر و پسر را کودک محسوب می‌کند و در کلیه اقدامات حمایتی خود در قالب حقوق کودک، این افراد را به عنوان جامعه مخاطب خود در نظر می‌گیرد؛ در عرف و خرده‌فرهنگ‌های مختلف در جامعه، والدین مشخص‌کننده بازه زمانی دوران کودکی فرزند خود هستند، به این معنا که وضعیت فرهنگی خانواده‌ها و وضعیت اجتماعی و اقتصادی آن‌ها در تعریفشان از طول بازه زمانی کودکی فرزندان خانواده مؤثر است. مثلاً در خانواده‌هایی که دارای فقر اقتصادی هستند، دختران به اولین خواستگار خود شوهر داده می‌شوند و ازدواج زودهنگام دختران یکی از راه‌کارهای کاهش بار اقتصادی خانواده برای نگهداری و تربیت فرزندان است (۲-۳).

استان مرکزی به دلیل تمرکز کارخانه‌ها، صنایع و پتروشیمی‌ها، بسیار مهاجرپذیر است. بر اساس آخرین پژوهشی که شورای فرهنگ عمومی در سال ۱۳۸۹ انجام داد، درصد اقوامی که در این نظرسنجی نمونه‌گیری شد، در استان مرکزی به قرار زیر بود: ۷۲/۳ فارس (۶۸/۷ درصد مرد، ۷۵/۵ درصد زن)، ۲۰/۸ ترک (۲۲/۷ درصد مرد، ۲۰/۵ درصد زن)، ۱/۳ درصد کرد (۲٪ مرد، ۰/۷ درصد زن)، ۰/۷ عرب (۰/۷ درصد مرد، ۰/۷ درصد زن)، ۱/۶ لر (۲٪ مرد، ۰/۷ درصد زن)، ۰/۷ شمالی شامل گیلک، مازنی، تات، تالش و ترکمن (۰/۷ درصد مرد، ۰/۷ درصد زن)، ۱/۳ سایر و ۱/۳ بدون جواب بودند. بر این اساس حضور خرده‌فرهنگ‌های مختلف، در تعریف فرهنگ عامه از مفهوم کودک و کودکی، تکثر ایجاد می‌کند، هرچند که نمی‌توان گفت که خرده‌فرهنگ‌های مختلف در ایران، در تعریف مفهوم کودک و کودکی، تفاوت چشم‌گیر و اساسی دارند. علاوه بر این، در این رابطه پژوهش کامل و جامعی انجام نشده است، لذا بدون اطلاعات حاصل از مطالعات و پژوهش‌های علمی، نمی‌توان ادعا و قضاوتی نمود.

بر اساس آنچه که مطرح شد، بزرگ‌ترین ابهام در جامعه ایران، تعریف مفهوم کودک و کودکی بر اساس شرایط اجتماعی و فرهنگی ایران در طول تاریخ و حتی در خرده‌فرهنگ‌های متفاوت در ایران است. در این رابطه تا به حال پژوهش منسجمی انجام نشده است و بدون مبنای دقیق پژوهشی و علمی نیز، نمی‌توان مبنایی برای تعریف کودکی بر اساس واقعیت‌های اجتماعی و تاریخی مطرح نمود، لذا بدون پژوهش

علمی، هیچ حرفی قابل استناد و دفاع نیست و در سطح یک ادعا نیز باقی می‌ماند، اما نویسنده مقاله حاضر در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران در حال نگارش رساله دکتری خود، برای ارائه تعریف کودکی بر اساس شرایط اجتماعی و فرهنگی جامعه ایران در طول دوران‌های مختلف تاریخ است. به شکلی که در نهایت بتوان، بر اساس زمینه اجتماعی و فرهنگی جامعه ایران در طول تاریخ، بر ساخت جامعه از مفهوم کودکی را ارائه نمود.

نگاهی به استان مرکزی

استان مرکزی استانی است تقریباً در مرکز ایران قرار دارد. بزرگ‌ترین شهر و مرکز استان مرکزی شهر اراک می‌باشد. این استان به عنوان پایتخت صنعتی ایران شناخته می‌شود به شکلی که به دلیل تمرکز کارخانه‌ها، صنایع و پتروشیمی‌ها، بسیار مهاجرپذیر است. این استان از شمال به استان‌های البرز و قزوین، از غرب به استان همدان، از شمال شرقی به استان تهران از جنوب به استان‌های لرستان و اصفهان و از شرق به استان‌های قم و اصفهان محدود است. استان مرکزی با مساحتی معادل ۲۹۵۳۰ کیلومتر مربع حدود ۱/۸۲ درصد از مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده است. بر اساس آخرین تقسیمات کشوری، استان مرکزی دارای ۱۲ شهرستان، ۲۳ بخش، ۳۲ شهر، ۶۶ دهستان، ۱۳۹۴ آبادی دارای سکنه و ۴۶ آبادی خالی از سکنه است. مرکز این استان شهر اراک است. شهرستان‌های این استان عبارت‌اند از: اراک، محلات، ساوه، تفرش، خمین، فراهان، دلپجان، شازند، آشتیان، کمیجان، زرنديه و خنداب.

به گزارش مرکز آمار ایران، از یک میلیون و ۴۲۹ هزار و ۴۷۵ نفر جمعیت سال ۱۳۹۵، استان مرکزی ۷۲۵ هزار و ۷۵۱ نفر مرد و ۷۰۳ هزار و ۷۲۴ نفر زن هستند. همچنین یک میلیون و ۹۹ هزار و ۷۶۴ نفر از مردم استان مرکزی در شهرها و ۳۲۹ هزار و ۶۹۰ نفر در روستا سکونت دارند (۴). علاوه بر این، همانطور که قبلاً مطرح شد، بر اساس آخرین پژوهشی که شورای فرهنگ عمومی در سال ۱۳۸۹ انجام داد، درصد

اقوامی که در این نظر سنجی نمونه‌گیری شد، در استان مرکزی به قرار زیر بود: ۷۲/۳ فارس (۶۸/۷ درصد مرد، ۷۵/۵ درصد زن)، ۲۰/۸ ترک (۲۲/۷ درصد مرد، ۲۰/۵ درصد زن)، ۱/۳ درصد کرد (۲٪ مرد، ۰/۷ درصد زن)، ۰/۷ عرب (۰/۷ درصد مرد، ۰/۷ درصد زن)، ۱/۶ لُر (۲٪ مرد، ۰/۷ درصد زن)، ۰/۷ شمالی شامل گیلک، مازنی، تات، تالش و ترکمن (۰/۷ درصد مرد، ۰/۷ درصد زن)، ۱/۳ سایر و ۱/۳ بدون جواب بودند (۵).

حقوق کودک در جهان و ایران

مسأله حقوق کودکان، مسأله جدیدی نیست. شروع آن به دوران بعد از جنگ جهانی اول باز می‌گردد. یکی از طرفداران اولیه حقوق کودک، اگلانتین جب، بنیانگذار مؤسسه نجات کودکان در انگلستان در سال ۱۹۱۹ بود. وی عقیده داشت که کودکان، به شدت قربانی سیاست‌های اقتصادی غلط و خطاهای سیاسی و جنگی می‌باشند و در بسیاری از مواقع، فدای مسائل سیاسی می‌شوند. پس از پایان جنگ جهانی اول، به سبب پیامدهای جنگ و آسیب‌هایی که از این راه بر کودکان وارد آمد، در سال ۱۹۲۴ «اعلامیه حقوق کودک» در ژنو تنظیم شد که بیشتر، در زمینه تغذیه، بهداشت و مسکن برای کودکان جنگ‌زده و آواره و حمایت آنان در برابر آسیب‌های جسمی و روانی ناشی از جنگ بود. تأسیس صندوق بین‌المللی کودکان یونیسف در سال ۱۹۴۶، گام مهمی برای پرداختن به مسائل حقوقی کودکان جهان بود. یونیسف بر اساس قطع‌نامه مجمع عمومی ملل متحد، بعد از جنگ جهانی دوم برای رهایی چهارده کشور اروپایی از بند فقر، گرسنگی، بیماری، بی‌سرپرستی و آوارگی، پایه‌گذاری گردید. همچنین، اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۴۸ (۶)، نیز منبع دیگری برای پیمان‌نامه حقوق کودک بود، زیرا این اعلامیه، تمام انسان‌ها را بدون توجه به ویژگی‌ها شامل می‌شود که طبعاً کودکان را نیز دربر می‌گیرد.

در سال ۱۹۵۹، اعلامیه حقوق کودک (۷)، به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید که در واقع، اساس و بنیان کنوانسیون حقوق کودک را پی‌ریزی کرد، در

واقع پیمان نامه حقوق کودک یک کنوانسیون بین‌المللی است که حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کودکان را بیان می‌کند. دولت‌هایی که این معاهده را امضا کرده‌اند، موظف به اجرای آن هستند و شکایت‌های مربوط به آن نیز به کمیته حقوق کودک ملل متحد تسلیم می‌شود.

کمیته حقوق کودک ملل متحد نهادی برای بررسی پیشرفت کشورهای عضو در دستیابی به تحقق تعهدات ناشی از پیمان است که به موجب ماده ۴۳ کنوانسیون تأسیس شده و از ده کارشناس تشکیل می‌شود که از اتباع کشورهای عضو با توجه به پراکندگی جغرافیایی و نظام‌های حقوقی اصلی انتخاب می‌شوند. وظیفه اصلی این کمیته بررسی گزارش‌های رسیده از کشورهای عضو کنوانسیون، ارائه پیشنهادها یا توصیه‌های کلی بر اساس بررسی گزارش‌ها، درخواست مشاوره و مساعدت فنی از صندوق کودکان ملل متحد، سازمان‌های تخصصی ملل متحد و دیگر نهادهای دارای صلاحیت است. این کنوانسیون در ۲۰ نوامبر ۱۹۸۹، مورد پذیرش مجمع عمومی سازمان ملل متحد قرار گرفت. و به این ترتیب مقبول‌ترین سند حقوق بشر در تاریخ بشر است. همچنین قرارداد بین‌المللی رفع هر نوع تبعیض نژادی ۱۹۴۵ (۸)، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶ (۹) و کنوانسیون حداقل سن اشتغال کودکان ۱۹۷۳ (۱۰)، مباحثی در ارتباط با حقوق کودکان بیان شده است.

طرح کنوانسیون حقوق کودک که به ابتکار کشور لهستان و تلاش پروفیسور آدام لوباتکل از این کشور (که به مناسبت سال بین‌المللی حقوق کودک، اقدام به تهیه پیش‌نویس کنوانسیون کرد) در سال ۱۹۸۹، به اتفاق آرا تصویب شد که از یک مقدمه و ۵۴ ماده تشکیل یافته است. ۴۱ ماده آن مربوط به حقوق کودک می‌شود و ۱۳ ماده آن مربوط به نحوه اجرای آن در هر کشور؛ تاکنون، ۱۹۱ کشور از ۱۹۳ کشور جهان به آن پیوسته‌اند و فقط کشورهای آمریکا و سومالی تا به حال به این کنوانسیون ملحق نشده‌اند (۱۱).

همانطور که مطرح شد، کنوانسیون حقوق کودک، شامل ۵۴ ماده و دو پروتکل اختیاری بوده که چهار اصول پایه‌ای آن را جهت می‌دهند:

۱- هیچ کودکی نباید از تبعیض رنج ببرد؛

۲- زمانی که در رابطه با کودکان تصمیم‌گیری می‌شود، باید منافع عالیه آنان در رأس قرار گیرد؛

۳- کودکان حق حیات داشته و باید رشد کنند؛

۴- کودکان حق دارند آزادانه عقاید و نظرات خود را ابراز کنند و این نظرات در تمامی اموری که به آن‌ها مربوط می‌شود، باید مورد توجه قرار گیرند (۱۲).

جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۲ و با مصوبه مجلس به کنوانسیون حقوق کودک ملحق شد. از سال ۱۳۷۲ تا ۱۳۸۸ وزارت امور خارجه به نمایندگی از دولت، امور مربوط به اجرای مفاد کنوانسیون را نظارت و گزارش ادواری را تنظیم و ارسال می‌نمود. از دی ماه ۱۳۸۸، با مصوبه دولت، وزارت دادگستری به عنوان مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک تعیین و اقدامات خود را آغاز نمود. با تصویب آیین‌نامه مرجع، شورای هماهنگی متشکل از نهادهای دولتی و غیر دولتی مرتبط، تشکیل و دبیرخانه مرجع ملی شکل گرفت.

مرجع شهبان

این مرجع همانند سایر نهادهای ملی حقوق کودک در دنیا، وظایفی چون تدوین طرح‌ها و برنامه‌های ارتقای حقوق کودک و ترویج احترام به شخصیت وی از طریق ارائه نظرات مشورتی در زمینه مقررات، رویه‌ها و برنامه‌های مرتبط با حقوق کودک، ایجاد هماهنگی بین‌بخشی و تسهیل‌گری در این راه، پیشنهاد اصلاح قوانین و مقررات موجود، پایش و ارزیابی وضعیت رعایت حقوق کودک در جامعه و ارائه گزارش به مقامات و مراجع مسؤول، انجام مطالعات مربوط به حقوق کودک و تبادلات علمی با مراکز علمی و تحقیقاتی را بر عهده دارد (۱۳).

تدوین «برنامه جامع حقوق کودک و نوجوان در افق ۱۴۰۴» و اجرای آن از ابتدای سال ۱۳۹۵ برای یک دوره ۱۰ ساله، طراحی و اجرای بانک اطلاعات جامع کودکان و نوجوانان (NBCRC: National Body of Convention of Rights of Child) و همکاری و تعامل با دستگاه‌های دولتی، قضایی، انتظامی، قانونگذاری و نظارتی و همچنین سمن‌های فعال حوزه کودک و متخصصان و فعالان این حوزه از دیگر

عملکردهای مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک است (۱۳). برنامه جامع حقوق کودک، توسط تیم تخصصی از متخصصان حقوق و علوم اجتماعی، بر اساس پیمان نامه حقوق کودک و کلیه برنامه‌ها و اقدامات ۱۴ دستگاه فعال در حوزه کودکان، تدوین شده است. در ایران، برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان مبتنی بر ارزش‌ها و قواعد بنیادین زیر است (۱):

– تضمین برابری و عدم تبعیض نسبت به کودکان و نوجوانان: هر کودک و نوجوانی، حق توسعه و بالندگی تا سر حد ظرفیت خود را داراست. این برنامه برای تمام کودکان و نوجوانان بدون هیچ‌گونه تبعیضی قابل اعمال خواهد بود. هیچ کودک و نوجوانی نباید بر پایه عواملی نظیر سن، جنسیت، نژاد، طایفه، وضعیت سلامت، وضعیت اقتصادی، روابط مذهبی یا سیاسی مورد تبعیض یا رفتار نابرابر قرار گیرد. از تمامی کودکان در مقابل انواع اشکال سوءاستفاده، سهل‌انگاری، سوء رفتار، بهره‌کشی جنسی یا اقتصادی و دیگر اشکال بهره‌کشی، حضور و مشارکت مستقیم و غیر مستقیم در مخاصمات مسلحانه و دیگر موارد تعارض اجتماعی حمایت می‌شود.

– رعایت منافع عالی‌ه کودک و نوجوان: منافع عالی‌ه کودک و نوجوان در تنظیم تمام مفاد برنامه عمل جامع در اولویت قرار گرفته است و کلیه اقداماتی که از سوی نهادهای دولتی و غیر دولتی مخاطب این برنامه انجام می‌شود و بر کودکان و نوجوانان تأثیرگذار است، باید بر اساس ارزیابی تأثیرات آن بر کودکان و نوجوانان و پیشبرد منافع آنان صورت گیرد.

– مشارکت جویی: کودکان و نوجوانان قادر به فهم اموری هستند که مستقیم یا غیر مستقیم بر آن‌ها تأثیر می‌گذارد، لذا به دیدگاه‌ها و نظرات آن‌ها توجه می‌شود و آن‌ها می‌توانند در تصمیم‌گیری‌های ناظر بر موضوعات مرتبط با خود مشارکت داشته باشند.

– **نقدپذیری و پاسخگویی:** تمام مسؤولان، قانونگذاران، تصمیم‌سازان، والدین، معلمان، ارائه‌دهندگان خدمات و دیگر افراد دست‌اندرکار نسبت به حمایت و ارتقای حقوق کودکان و نوجوانان پاسخگو و نقدپذیر هستند.

– **رویکرد جنسیت‌محور:** نیازها و نقش‌های آینده دختران و پسران در جامعه با ابتنا بر تصمیم‌گیری آگاهانه مبتنی بر رویکرد جنسیت‌محور مورد توجه واقع شده است. این ارزش با رویکرد اسلامی، نافی انگاره‌ها، باورها و نقش‌های جنسیتی محدودکننده مشارکت مؤثر و مثبت کودکان و نوجوانان دختر در زندگی فردی و اجتماعی آنها می‌باشد.

– **خانواده‌محوری:** از آنجا که طبق موازین اسلامی و به موجب اصل ۱۰ قانون اساسی خانواده بنیادی‌ترین واحد اجتماع است، نقش و جایگاه خانواده، به عنوان نهادی برای حمایت از کودکان و نوجوانان و فراهم‌سازی بستر امن رشد و توسعه برای آنها در نظر گرفته شده است و در تمام اقدامات مربوط به کودکان و نوجوانان اولویت با اقداماتی است که منجر به حمایت از کودک و نوجوان در محیط خانواده و عدم جدایی او از این نهاد حمایتی می‌شود.

– **دانش‌بنیان‌بودن:** رویکردها و روش‌های علمی و روزآمد در تمام موارد سیاستگذاری، قانونگذاری و امور اجرایی مربوط به این حیطه لحاظ شده است. ایران بعد از پیوستن به کنوانسیون حقوق کودک، پیرو حق شرط و بومی‌سازی پیمان‌نامه حقوق کودک، برنامه جامع حقوق کودک و نوجوان در افق ۱۴۰۴ را تدوین نموده و در اواخر سال ۱۳۹۴ بعد از تصویب مجلس شورای اسلامی به اجرا گذاشته است. شرح مواد این برنامه، معادل با برنامه‌های پیمان‌نامه حقوق کودک در قالب ۱۱ راهبردهای بومی به شرح زیر مطرح شده‌اند.

– راهبرد اول: ارتقای وضعیت حقوق بنیادین کودکان و نوجوانان (۱) - رفع تبعیض ناروا؛ ۲- تضمین حق حیات، بقا و رشد کودک؛ ۳- تضمین حق آزادی عقیده، وجدان،

مذهب و بیان، متناسب با قوانین داخلی شرع مقدس؛ ۴- تضمین حق دسترسی کودکان به اطلاعات مناسب؛ ۵- تضمین حق کودک به شنیده شدن).

- راهبرد دوم: ارتقای روابط خانوادگی و مراقبت‌های جایگزین (۱- کاهش موارد محرومیت دائم یا موقت از مراقبت خانواده؛ ۲- تقویت، توانمندسازی و مسؤولیت‌پذیری خانواده برای نگهداری، رشد و پیشرفت کودک؛ ۳- ارتقای وضعیت نگهداری از کودکان بی‌سرپرست و بد سرپرست).

- راهبرد سوم: گسترش و تأمین سلامت و رفاه اولیه کودکان و نوجوانان (۱- گسترش جامعیت و کفایت تأمین اجتماعی و تسهیلات ویژه کودکان؛ ۲- بهبود وضعیت سلامت کودکان؛ ۳- ارتقای حمایت از کودکان در معرض خطر و پرخطر؛ ۴- ارتقاء موازین بهداشتی، رفاهی و توانبخشی).

- راهبرد چهارم: ترویج، تقویت و نهادینه‌سازی فرهنگ دوستدار کودک و نوجوان (۱- ارتقای آگاهی جامعه از حقوق کودکان؛ ۲- کاهش آداب و رسوم و رویه‌های مضر برای سلامت کودکان، نظیر ازدواج و بارداری زودهنگام و یا ختنه دختران؛ ۳- تقویت آداب و رسوم و رویه‌های دوستدار کودک و نشر معارف دینی در حوزه تربیتی و اخلاقی).

- راهبرد پنجم: تقویت فعالیت‌های آموزشی، پرورشی، ورزشی، فرهنگی و تفریحی؛ (۱- توسعه فرصت‌های برابر آموزشی، پرورشی، ورزشی، فرهنگی و تفریحی؛ ۲- ارتقای توانمندی‌های روحی و روانی؛ ۳- بهبود جامعه‌پذیری و آماده‌سازی کودکان برای داشتن زندگی اجتماعی شایسته؛ ۴- گسترش مراکز و فعالیت‌های آموزشی، دینی، پرورشی، ورزشی، فرهنگی، هنری و تفریحی؛ ۵- بهبود برنامه‌های اوقات فراغت؛ ۶- افزایش توانمندی‌های علمی و عملی و توسعه مهارت‌آموزی متناسب با جنسیت، آمایش سرزمین و نیاز بازار کار).

- راهبرد ششم: گسترش مراقبت‌های ویژه از کودکان (۱- تقویت تدابیر حمایتی از کودکان در معرض خطر و در خطر؛ ۲- گسترش حمایت‌های حقوقی و قضایی از کودکان؛ ۳- ایجاد محیط ایمن اطلاعاتی برای کودکان؛ ۴- ارتقای بازپروری کودکان در تماس با قانون).

- راهبرد هفتم: بهبود ساختار و نظام مدیریت (۱- استانداردسازی ساختارها، فرایندها و روش‌ها؛ ۲- توسعه نظام پایش، نظارت و مدیریت اطلاعات؛ ۳- افزایش مشارکت مردمی و جامعه مدنی؛ ۴- توسعه اطلاع‌رسانی و پاسخگویی).
- راهبرد هشتم: توسعه قوانین و مقررات (۱- اصلاح و روزآمدسازی قوانین و مقررات؛ ۲- تنقیح و یکپارچه‌سازی قوانین و مقررات).
- راهبرد نهم: توسعه علمی و پژوهشی (۱- ارتقای فعالیت‌های پژوهشی؛ ۲- ارتقای وضعیت نظام پژوهش با رویکرد کاربردی نمودن نتایج پژوهش‌ها).
- راهبرد دهم: توسعه و توانمندسازی منابع انسانی (۱- تأمین منابع انسانی متناسب با نیازها؛ ۲- بهبود نظام جذب، استخدام، ارزشیابی و ارتقای منابع انسانی؛ ۳- توسعه آموزش منابع انسانی).
- راهبرد یازدهم: توسعه همکاری‌های بین‌المللی (۱- گسترش همکاری با کشورها و نهادهای بین‌المللی).

با توجه به مواد پیمان‌نامه و راهبردهای برنامه جامع، برای تحقق کلیه مفاد پیمان‌نامه جهانی حقوق کودک، در برنامه عمل جامع، راهبردهایی اندیشیده شده است که هر کدام از این راهبردها، در قالب چندین برنامه و هر برنامه، در قالب چندین فعالیت به اجرا در می‌آیند که متولی هر کدام از این فعالیت‌ها، ۱۴ سازمان عضو در مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در ایران هستند که در رابطه با کودکان، ردیف بودجه و مسؤولیت‌هایی را عهده‌دار هستند (۱)، اما مسأله اساسی در برنامه عمل جامع حقوق کودک، شرح اقدامات موجود است. به این معنا که در قالب یازده راهبرد، کلیه ۱۴ دستگاه که دارای برنامه‌های حمایتی برای کودکان در ایران هستند مورد پایش قرار گرفته‌اند و هر دستگاه کلیه اقدامات انجام شده، در حال انجام و یا پیش‌بینی شده برای اجرای خود را اعلام نموده‌اند، بعد از این پایش، کلیه موارد در قالب ۱۱ راهبرد تجمیع شده و بعد از آن کلیه فعالیت‌ها و اقدامات دستگاه‌های مربوطه، توسط بالاترین مقام آن دستگاه، مورد تأیید و تعهد و اجرا قرار گرفته است.

کلیه سازمان‌های عضو حقوق کودک در برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان در ایران، در افق ۱۴۰۴، فعالیت‌هایی را متعهد هستند که به صورت دوره‌ای روند اجرای آن‌ها توسط کارگروه پایش و ارزیابی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، مورد ارزیابی و نظارت قرار می‌گیرند. سازمان بهزیستی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت کشور (اعم از ثبت احوال، سازمان امور اتباع، کلیه استانداری‌ها، فرمانداری‌ها، شهرداری‌ها و...)، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان زندان‌ها، وزارت بهداشت و درمان، وزارت علوم و تحقیقات، وزارت کار و تعاون، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، سازمان صدا و سیما، قوه قضاییه، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، هر کدام چندین فعالیت را متعهد هستند. در نتیجه باید گفت، با توجه به هدف اساسی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، برای ایجاد زندگی بهتر برای کودکان و تلاش در راه رشد هماهنگ و متعادل آنان در زمینه‌های اساسی رشد جسمی، ذهنی، عاطفی، روانی، رشد اجتماعی و دستیابی به این هدف، چهار محور اساسی رشد، بقا، حمایت و مشارکت را مورد توجه است که در برنامه عمل جامع و قالب ۱۱ راهبرد، ۲۲۳ برنامه و ۸۳۶ فعالیت مورد پیگیری قرار می‌گیرد.

در ۲۵ مه ۲۰۰۰، الحاق دو پروتکل اختیاری به کنوانسیون مورد پذیرش مجمع عمومی سازمان ملل متحد قرار گرفت. یکی «پروتکل الحاقی درباره خرید و فروش کودکان، خودفروشی کودکان و هرزه‌نگاری کودکان» که این اقدامات را در کشورهای عضو ممنوع می‌سازد. و دیگری «پروتکل الحاقی درباره به کارگیری کودکان در مناقشات مسلحانه» که خدمت سربازی اجباری افراد زیر ۱۸ سال را ممنوع می‌کند و اعضا تعهد می‌کنند از هر اقدام ممکن برای جلوگیری از ورود کودکان به گروه‌های مسلح استفاده کنند. در ایران، به دلیل ساختار مذهبی جامعه و تأکید بر آموزه‌های دین اسلام، در قانون و عرف، خرید و فروش کودکان، خودفروشی کودکان و هرزه‌نگاری کودکان ممنوع است و هرگونه اقدامی در این زمینه، جرم تلقی شده، اقدام‌کننده مورد مجازات قرار می‌گیرد، هرچند که به گفته دورکیم، حدی از جرم و جنایت در جامعه

طبیعی است (۱۵). در جامعه ایران هم نمی‌توان منکر وجود این جرایم شد، هر چند که مسائل مربوط به امور جنسی از جمله خودفروشی و هرزه‌نگاری در ایران به شدت تابو است و آمار مشخص و شفافی در مورد آن‌ها وجود ندارد، اما واقعیت‌های اجتماعی از جمله، مورد آزار و اذیت جنسی قرارگرفتن چند کودک در طول سال ۱۳۹۶، بیان‌کننده وجود این مسائل تابو است، هر چند که جمهوری اسلامی پیرو ارزش‌های خود این پرتکل الحاقی را پذیرفته و طبق مفاد پروتکل، برای حمایت از کودکان، تدابیر قانونی و حمایت از اقدامات مدنی را اندیشیده است.

در رابطه با «پروتکل الحاقی درباره به کارگیری کودکان در مناقشات مسلحانه»، جمهوری اسلامی ایران، هیچ اجباری برای حاضرشدن کودکان در مخاصمات مسلحانه ندارد و قانون خدمت سربازی اجباری نیز، برخلاف بسیاری از جوامع، فقط برای مردان ۱۸ سال به بالا است، به این معنا، که پیرو شرع اسلام و قانون مبتنی بر شرع، جهاد یا جنگ با دشمنان بر زنان واجب نیست، و این مردان هستند که موظف به نبرد با دشمن می‌باشند، لذا حضور زنان در مبارزات مسلحانه اختیاری و به میل آن‌ها است، همانطور که در جنگ ایران و عراق، زنان بسیاری داوطلبانه در جنگ شرکت کردند. در رابطه با کودکان نیز اجباری به حضور آن‌ها در جنگ نیست، مگر این‌که با اجازه والدین و با میل خودش تمایل به حضور داشته باشد؛ در چنین حالتی امکان پذیرش و آموزش او به عنوان سرباز و مبارز جنگی توسط نظامیان وجود دارد، نمونه این مورد شهید حسین فهمیده، است که در ۱۳ سالگی در جنگ ایران و عراق به عنوان سرباز شرکت کرده و در جنگ توسط نیروهای عراق کشته شد.

در نهایت باید گفت که، عامل تمایز بخش پیمان‌نامه حقوق کودک که آن را از سایر پیمان‌نامه‌های جهانی متمایز می‌کند، چند ویژگی به شرح زیر هستند: ۱- پذیرش عمومی پیمان‌نامه؛ ۲- گستردگی مخاطبان پیمان‌نامه؛ ۳- انعطاف‌پذیری پیمان‌نامه؛ ۴- جامعیت پیمان‌نامه؛ ۵- نگرش علمی پیمان‌نامه؛ ۶- توجه به نهاد خانواده؛ ۷- اولویت منافع کودک است.

لازم به ذکر است که، آشنا کردن عموم مردم، خانواده‌ها و کودکان با مفاد پیمان‌نامه حقوق کودک با استفاده از شیوه‌های گوناگون آموزشی، تبلیغی و اطلاع‌رسانی انجام می‌شود. همانطور که قبلاً هم مطرح شد، به منظور بررسی پیشرفت کشورهای عضو در تحقق تعهدات مندرج در پیمان حقوق کودک و افزایش همکاری‌های بین‌المللی در این زمینه، کمیته بین‌المللی حقوق کودک تشکیل شده است. کمیته می‌تواند از سازمان‌های تخصصی، صندوق کودکان سازمان ملل متحد و سایر ارگان‌های سازمان ملل متحد جهت شرکت در جلسات کمیته یا ارائه گزارش دعوت به عمل آورد و نیز، بر حسب مورد از سازمان‌های تخصصی، صندوق کودکان سازمان ملل متحد و سایر سازمان‌های ذی‌صلاح درخواست نماید نظرات تخصصی خود را در مورد اجرای پیمان ارائه نمایند.

در ایران نیز، مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک چهار کارگروه را در ذیل خود تشکیل داده است، که ۱۴ سازمان متولی حقوق کودک، در این چهار کارگروه عضویت دارند و به شکل مستمر (معمولاً ماهانه) جلساتی در مرجع برای هر کارگروه برگزار می‌گردد و نماینده سازمان‌هایی که در هر کارگروه عضویت دارند، در جلسات حاضر شده و برای پیشبرد اقدامات کارگروهی که در آن عضو هستند، علاوه بر وظایف دستگاهی خود در برنامه عمل جامع، تلاش می‌کنند.

کارگروه‌های چهارگانه شامل ۱- کارگروه حقوقی - قضایی که قوه قضاییه از جمله اعضای اصلی آن است؛ ۲- کارگروه آموزش و اطلاع‌رسانی که صدا و سیما و آموزش و پرورش از جمله اعضای اصلی آن هستند؛ ۳- کارگروه پایش و ارزیابی که سازمان‌های مردم‌نهاد از جمله مهم‌ترین اعضای آن برای نظارت بر اجرا و تحقق وظایف دستگاه‌ها در برنامه عمل جامع حقوق کودک در ایران هستند؛ ۴- کارگروه حمایتی و هماهنگی که کلیه ۱۴ دستگاه متعهد در برنامه عمل جامع در آن عضو می‌باشند که به شکل دوره‌ای از روند کار خود گزارشی ارائه نموده و موانع خود را (مانند موانع مالی یا عدم هماهنگی دستگاه مشارکت‌کننده در تحقق یک برنامه و...) جهت رفع آن‌ها در کارگروه مطرح می‌کنند.

این چهار کارگروه، تحقق راهبردها، برنامه‌ها و فعالیت‌های برنامه‌عمل جامع حقوق کودک را سرعت می‌بخشند، زیرا، در این چهار کارگروه‌ها سازمان‌ها بر اساس تعهدات خود در برنامه عمل جامع مورد بازخواست قرار می‌گیرند و نماینده حاضر در جلسه باید از طرف سازمان خود پاسخگو باشد، حضور سازمان‌های مردم‌نهاد نیز، موجب انتقال و آگاه‌سازی مسؤولان مربوط به حقوق کودک در ساختار اداری نسبت به وضعیت کودکان در جامعه می‌شوند و همین مورد پیرو اصل «منعطف‌بودن» برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان در افق ۱۴۰۴، باعث انتقال نیاز کودکان جامعه - به یک حمایت در زمینه‌ای خاص - به مدیران و مسؤولان اداری می‌گردد و این منجر به هم‌فکری نمایندگان دستگاه‌ها در کارگروه‌ها برای تعریف یک برنامه جدید و فعالیت‌های مرتبط در جهت حمایت از کودکان و استفاده از ظرفیت سازمان‌ها برای تحقق این برنامه جدید می‌گردد.

مرجع
شعبان

در راستای تلاش اعضای مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در سال ۱۳۹۴، ایجاد مراجع استانی برای رسیدگی به وضعیت حقوق کودکان، در زیرمجموعه دفاتر بانوان و خانواده استانداری‌ها تشکیل شد و از آن به بعد، دفاتر بانوان و خانواده استانداری‌ها مسؤول رسیدگی به وضعیت کودکان در هر استان و گزارش آن به مراجع بالاتر هستند. به منظور گسترش فعالیت مرجع ملی به سراسر کشور و به منظور پرهیز از ایجاد تشکیلات و شوراهای اداری جدید، با همکاری و هماهنگی وزارت کشور، در تاریخ ۱۳۹۴/۵/۱ مقرر گردید از ظرفیت دفتر بانوان و خانواده استانداری‌ها برای این موضوع استفاده شود. به دنبال مکاتبات صورت گرفته اولین سفر به استان اصفهان در تاریخ ۱۳۹۴/۹/۳ انجام و سپس سفرهایی به سیستان و بلوچستان، خراسان رضوی، خوزستان و قزوین انجام شد.

تحلیل وضعیت علمی و اجرایی دفتر حقوق کودک استانداری مرکزی

بعد از تعیین دفترهای امور بانوان و خانواده استانداری‌ها در سال ۱۳۹۴ به عنوان مسؤول پیگیری حقوق کودک در استان‌ها، در استان مرکزی نیز این دفتر، مسؤولیت حقوق کودک را بر عهده گرفت. از آن زمان تا بهار ۱۳۹۶، دفتر بانوان به شکل دوره‌ای گزارشی از سازمان‌های متولی حقوق و برنامه‌های حمایتی از کودکان، دریافت نموده و برای مرجع ارسال می‌کرد. این گزارشات عموماً توصیفی، غیر تحلیلی و گاه با آمارهای ناصحیح ارائه می‌شدند. به دنبال سفر استانی مسؤولان مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در سال ۱۳۹۵ به استان مرکزی، از بهار سال ۱۳۹۶، کمیته حقوق کودک دفتر بانوان و خانواده این استانداری به صورت جدی‌تر به دنبال پیگیری حمایت از کودکان در استان شد؛ در این راستا، «برش استانی برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان در افق ۱۴۰۴» تدوین شد. این برنامه عمل جامع، همانطور که در جدول ۱ مطرح شده است، ۲۲ دستگاه عضو در استان دارد که شامل ۱۸۳ برنامه و ۶۳۶ فعالیت در زمینه حمایت از کودکان می‌باشد.

آنچه که حائز اهمیت است، نقش صرفاً هماهنگی این کمیته‌های حقوق کودک در دفترهای بانوان و خانواده استانداری‌ها است، سازمان‌های عضو حقوق کودک در برش استانی برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان، در افق ۱۴۰۴، فعالیت‌هایی را متعهد هستند که به صورت دوره‌ای روند اجرای آن‌ها توسط کارگروه پایش و ارزیابی کمیته حقوق کودک استانداری، مورد ارزیابی و نظارت قرار می‌گیرند، اما مسأله اساسی در برش استانی برنامه عمل جامع حقوق کودک، شرح اقدامات موجود است. به این معنا که در قالب یازده راهبرد، کلیه ۲۲ دستگاه که دارای برنامه‌های حمایتی برای کودکان در استان هستند مورد پایش قرار گرفته‌اند و هر دستگاه کلیه اقدامات انجام شده، در حال انجام و یا پیش‌بینی شده برای اجرای خود را اعلام نموده‌اند، بعد از این پایش، کلیه موارد در قالب ۱۸۳ برنامه تجمیع شده و بعد از آن کلیه فعالیت‌ها و اقدامات دستگاه‌های مربوطه، توسط بالاترین مقام آن دستگاه، مورد تأیید و تعهد و اجرا قرار

گرفته است. در این رابطه، چند مورد منجر به ضعف وضعیت حقوق کودک و ساختارهای مربوط به حقوق کودک در ایران شده است.

۱- محدود شدن نقش کمیته‌های حقوق کودک به یک دستگاه هماهنگ و پیگیری کننده صرف و ضعف توان تجویزی یا سیاستگذاری برای اجرای یک اقدام، منجر به کاهش بازدهی و اقدام مؤثر آن شده است. بنابراین کمیته حقوق کودک استانداری‌ها تشکلی است که ذیل مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک هستند. و «مرجع» مصوبه هیات دولت است، لذا نظارت و هماهنگی آن محدود به قوه مجریه می‌باشد و فاقد اختیارات سیاستگذاری است و به درستی و راستی بدون اتکا به اعتبار متصدیان و مسؤولان آن، نقش محدود و صرفاً هماهنگ کننده دارد و به هیچ وجه، جای نیاز جامعه به یک نهاد ملی را نمی‌تواند پر کند. بنابراین نقش و دامنه اختیارات آن محدود است.

۲- کمبود نیروی متخصص برای پیگیری اقدامات و فعالیت‌های مورد تعهد کلیه ۲۲ دستگاه در برش استانی برنامه جامع حقوق کودک در کمیته حقوق کودک استانداری مرکزی و ناتوانی این نهاد در امکان جذب نیروی جدید، به دلیل ضعف بوروکراسی از جمله فربه شدن سیستم اداری دولتی و ناتوانی استانداری برای جذب نیروی جدید با تخصص مرتبط و علاقه‌مند به حقوق کودک.

۳- ضعف فرهنگ کودک‌محوری در جامعه از جمله استان مرکزی، به شکلی که کودکان عموماً به عنوان کنشگران جامعه به رسمیت شناخته نمی‌شوند و معمولاً به عنوان متعلقات والدین خود محسوب می‌گردند، لذا استقبال عمومی از حقوق کودکان در جامعه محدود است.

۴- کمیته حقوق کودک استانداری در حال حاضر تنها متولی هماهنگ کننده در حوزه حمایت از کودکان به شمار می‌رود. نمایندگان سازمان‌های مرتبط با حوزه کودکان در این مرجع عضو هستند و در جلسات آن شرکت می‌کنند، اما این بدان معنا نیست که آن‌ها در زمان اجرای مداخلات حمایت از کودکان هماهنگ عمل می‌کنند. رویکردهای سازمانی معمولاً در تصمیم‌گیری‌ها و سیاستگذاری‌های مرتبط با کودکان در اولویت قرار می‌گیرند و همین امر موجب می‌شود تعیین اولویت‌ها برای حمایت از

کودکان بیش از آنکه مبتنی بر نیازهای کودکان باشد، بر رویکردهای سازمانی منطبق باشند.

۵- انکار، همچنان یکی از مکانیزم‌های سازمان‌ها برای مواجهه با پدیده‌های مختلف مرتبط با کودکان است. بی‌تردید زمانی که پدیده‌ای انکار می‌شود، راه حلی نیز برای آن در نظر گرفته نخواهد شد. سیستم‌های حمایتی ناکارآمد نه تنها نمی‌توانند حمایت مناسبی از کودکان به عمل آورند، بلکه می‌توانند زمینه را برای بروز نوعی خشونت ثانویه در مورد کودکان فراهم آورند.

۶- عدم توافق در مورد گروه‌های دارای اولویت بیشتر همواره دلیل مهمی برای ضعف اقدامات بین بخشی حمایت از کودکان در استان بوده است. بی‌تردید معرفی تعدادی از گروه‌های کودکان به عنوان گروه‌های دارای اولویت بیشتر به این معنا نیست که ارائه خدمات حمایتی به سایر گروه‌های کودکان باید متوقف شود. تعیین گروه‌های دارای اولویت می‌تواند شرایط را برای توجه خاص و ارائه خدمات ویژه و با سرعت بیشتر به گروه‌هایی از کودکان را فراهم کند که نیاز بیشتری به حمایت دارند.

در رابطه با برش استانی برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان، در افق ۱۴۰۴، موضوع منعطف‌بودن برنامه عمل جامع و امکان اضافه‌شدن فعالیت‌های سازمان‌ها برای اجرا و ارتقای حمایت‌های دستگاه‌ها از حقوق کودکان در استان، حائز اهمیت است. در نتیجه باید گفت، با توجه به هدف اساسی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، کمیته حقوق کودک استانداری مرکزی نیز، به دنبال ایجاد زندگی بهتر برای کودکان و تلاش در راه رشد هماهنگ و متعادل آنان در زمینه‌های اساسی رشد جسمی، ذهنی، عاطفی، روانی، رشد اجتماعی و دستیابی به این هدف، چهار محور اساسی رشد، بقا، حمایت و مشارکت را مورد توجه است که در برش استانی برنامه عمل جامع و قالب ۱۱ راهبرد، ۱۸۳ برنامه و ۶۳۶ فعالیت، توسط ۲۲ دستگاه مورد پیگیری قرار می‌گیرد.

علاوه بر این، تدوین و اجرای بانک اطلاعات (۱۶) جامع کودکان و نوجوانان استان مرکزی (NBCRC) و همکاری و تعامل با دستگاه‌های حوزه کودک و متخصصان و فعالان این حوزه از دیگر عملکردهای کمیته حقوق کودک استان مرکزی بوده است

(۱). مسأله اساسی در رابطه با این سامانه آماری حقوق کودک، این است که این سامانه، هرچند که بر اساس کاربرگ‌های مشخص گزارش‌گیری از سازمان‌های عضو کمیته حقوق کودک، ساخته شده است، اما مانع اصلی اجرا و فعال‌سازی آن، موانع ساختاری اداری استناداری، و ضعف دفتر بانوان برای پیگیری مطالبات کمیته از مسؤولان بالا دستی است. در حالی که، وجود سامانه، به شکلی که همه دستگاه‌های عضو کمیته حقوق کودک و دستگاه‌های حوزه سیاستگذاری به آن دسترسی مستقیم خواهند داشت، منجر به شناخت و تصمیم‌گیری و سیاستگذاری دقیق‌تر در رابطه با حقوق کودک در استان مرکزی می‌شوند، اما متأسفانه تاکنون اقدام مشخصی در این رابطه صورت نگرفته است و علت اصلی آن این است که الحاق وظایف مربوط به حقوق کودک به دفترهای بانوان و خانواده استناداری‌ها، باعث شده است که اقدامات مربوط به کودکان در اولویت دوم نسبت به برنامه‌های مربوط به خانواده و زنان قرار بگیرد. علاوه بر این، ضعف دفترهای بانوان از نظر مدیریتی و قدرت اجرایی منجر به بی‌نتیجه‌ماندن برنامه‌ها و اقدامات مربوط به حقوق کودک در استان‌ها مانند استان مرکزی شده است.

یکی دیگر از اقدامات کمیته حقوق کودک استناداری مرکزی، تشکیل چهار کارگروه کمیته حقوق کودک استناداری است که ۲۲ سازمان متولی حقوق کودک، در این چهار کارگروه عضویت دارند و به شکل مستمر (معمولاً ماهانه) جلساتی در کمیته حقوق کودک استناداری، برای هر کارگروه برگزار می‌گردد و نماینده سازمان‌هایی که در هر کارگروه عضویت دارند، در جلسات حاضر شده و برای پیشبرد اقدامات کارگروهی که در آن عضو هستند، علاوه بر وظایف دستگاهی خود در برش برنامه عمل جامع، انتظار می‌رود، تلاش می‌کنند.

کارگروه‌های چهارگانه شامل ۱- کارگروه حقوقی - قضایی که دادگستری استان از جمله اعضای اصلی آن است؛ ۲- کارگروه آموزش و اطلاع‌رسانی که صدا و سیما و اداره آموزش و پرورش از جمله اعضای اصلی آن هستند؛ ۳- کارگروه پایش و ارزیابی که سازمان‌های مردم‌نهاد از جمله مهم‌ترین اعضای آن برای نظارت بر اجرا و تحقق وظایف دستگاه‌ها در برش استانی برنامه عمل جامع حقوق کودک هستند؛ ۴- کارگروه حمایتی

و هماهنگی با مسؤولیت سازمان بهزیستی که کلیه ۲۲ دستگاه متعهد در برش استانی برنامه عمل جامع در آن عضو می‌باشند، که به شکل دوره‌ای از روند کار خود گزارشی ارائه نموده و موانع خود را (مانند موانع مالی یا عدم هماهنگی دستگاه مشارکت‌کننده در تحقق یک برنامه و...) جهت رفع آن‌ها در کارگروه مطرح می‌کنند.

این چهار کارگروه، تحقق راهبردها، برنامه‌ها و فعالیت‌های برش استانی برنامه عمل جامع حقوق کودک را سرعت می‌بخشند، زیرا در این چهار کارگروه‌ها سازمان‌ها بر اساس تعهدات خود در برنامه عمل جامع مورد بازخواست قرار می‌گیرند و نماینده حاضر در جلسه باید از طرف سازمان خود پاسخگو باشد، حضور سازمان‌های مردم‌نهاد نیز موجب انتقال و آگاه‌سازی مسؤولان مربوط به حقوق کودک در ساختار اداری نسبت به وضعیت کودکان در بستر جامعه می‌شوند و همین مورد پیرو اصل «منعطف‌بودن» برش استانی برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان در افق ۱۴۰۴، باعث انتقال نیاز کودکان جامعه - به یک حمایت در زمینه‌ای خاص - به مدیران و مسؤولان اداری می‌گردد و این موضوع باعث هم‌فکری نمایندگان دستگاه‌ها در کارگروه‌ها برای تعریف یک برنامه جدید و فعالیت‌های مرتبط در جهت حمایت از کودکان و استفاده از ظرفیت سازمان‌ها برای تحقق این برنامه جدید می‌گردد.

اصلی‌ترین مسأله‌ای که در این چهار کارگروه مطرح است عدم ثبات نمایندگان هر دستگاه در کارگروه می‌باشد، این مورد تا حد زیادی ناشی از سرسری انگاشتن و عدم جدیت دستگاه‌ها و نمایندگان برای تحقق برنامه عمل جامع و تعهدات آن‌ها در این برنامه است، لذا عدم ثبات نماینده معرفی‌شده توسط سازمان برای حضور در کارگروه‌های کمیته حقوق کودک استانداری مرکزی، یکی از موانع پیشبرد مستمر تعهدات سازمان‌ها است.

علاوه بر موارد مطرح‌شده، کمیته حقوق کودک استانداری مرکزی، در نیمه دوم سال ۱۳۹۶ اقدام به تشکیل اتاق فکر حقوق کودک استان نمود، این اتاق فکر متشکل از هفت عضو ثابت از اشخاص حقیقی و حقوقی است که به شکل دوره‌ای پیرامون مباحث مربوط به وضعیت و مسائل کودکان استان، پیشبرد برش استانی برنامه عمل

جامع، موانع برش استانی برنامه عمل جامع و کودکان نیازمند در اولویت حمایت استان و... جلساتی را برگزار می‌کند و نتایج مذاکرات و مباحث را کمیته حقوق کودک استانداری، در تصمیم‌گیری‌ها و اقدام به عمل‌ها مورد نظر قرار می‌دهد.

همانطور که قبلاً دستگاه‌های متعهد به حمایت از کودکان، در برش استانی برنامه عمل جامع، مورد بحث قرار گرفتند، این دستگاه‌ها در رابطه با تعهدات خود، عملکردهای متفاوتی دارند که در جدول ۲ به صورت شماتیک مطرح شده‌اند.

همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، ۲۲ سازمان عضو در کمیته حقوق کودک استان مرکزی، در تشکیل کمیته حقوق کودک، تدوین برش استانی برنامه عمل جامع، تشکیل کارگروه‌های زیرمجموعه کمیته، مشارکت و حضور صددرصدی داشتند، اما در مرحله عمل، به برش استانی برنامه عمل جامع، مشارکت آن‌ها حداقلی است، لذا عامل «انکار» و «بی‌توجهی» دستگاه‌ها برای پذیرش تعهدات خود نسبت به حقوق کودک و حمایت از کودکان در استان، از موانع جدی عملکرد مؤثر و مثبت در جهت بهبود وضعیت کودکان در استان مرکزی است، لذا با توجه به نقش صرفاً هماهنگی کمیته و عدم امکان تجویز و سیاستگذاری، منجر به تداوم وضعیت عدم همکاری و مشارکت دستگاه‌ها و بی‌انگیزگی مسئولان و کارشناسان کمیته حقوق کودک استان مرکزی شده است.

همانطور که در نمودار ۱، به تصویر کشیده شده است، در طول سال ۱۳۹۶، برخی از ۲۲ دستگاه عضو کمیته حقوق کودک استان مرکزی، تعهداتی در رابطه با برگزاری و اجرای برنامه‌های آموزش عموم شهروندان در سطح استان با موضوع و محوریت، کودک و حقوق کودک داشتند که این برنامه‌ها در مجموع ۱۴۳۷ مورد بوده‌اند. در رابطه با برگزاری و اجرای برنامه‌های آموزش کودکان بر اساس حقوق آن‌ها (در پیمان‌نامه، برنامه عمل جامع حقوق کودک در ایران و برش استانی حقوق کودک در استان مرکزی)، در مجموع ۴۵۸۶۴ فعالیت در طول سال ۱۳۹۶ توسط دستگاه‌های مشارکت‌کننده انجام شده است.

همانطور که در نمودار ۲ به تصویر کشیده شده است، در طول سال ۱۳۹۶ حدود ۳۷۰۰ محصول فرهنگی توسط دستگاه‌های عضو کمیته حقوق کودک استانداری مرکزی تهیه و در بین کودکان استان توزیع شده است. همانطور که مشاهده می‌شود، کل کارهای پژوهشی انجام‌شده در رابطه با حقوق کودک و حمایت از کودکان، در طول سال ۹۶ در استان حدود ۸ مورد است که به نسبت وجود، گروه‌های آموزشی و پژوهشی در رشته‌های حقوق، علوم اجتماعی، روانشناسی و کودک‌یاری در دانشگاه‌های این استان، این میزان از طرح‌های پژوهشی، نشان‌دهنده عدم اهمیت موضوع و مسائل مرتبط با کودکان برای اقشار تحصیل‌کرده و دانشگاهیان این استان است.

در طول سال ۱۳۹۶، حدود ۴۰۰ نفر از کودک اتباع و مهاجر که معمولاً مهاجران افغان هستند، در استان مرکزی مورد شناسایی قرار گرفتند، در این بین، در طول سال ۹۶، حدود ۷۱۰۰۰ حمایت بهداشتی (بر اساس پرونده‌های پزشکی)، ۵۰۰ مورد ثبت نام مدرسه، ۴۹۴۹ مورد تأمین سرپناه و ۱۰۰ نفر تأمین مدرک هویتی، توسط دستگاه‌های مشارکت‌کننده استان مرکزی، برای این کودکان انجام شده است.

نتیجه‌گیری

هرچند که در رابطه با مسائل مربوط به کودکان و بحث‌های حقوقی در رابطه با کودکان پژوهش‌ها و مطالعات زیادی انجام شده است، اما در رابطه با تحلیل ساختارهای سطح کلان و مطالعه وضعیت‌های ساختاری پیرامون حقوق کودک در ایران، تا به حال پژوهش منسجمی صورت نگرفته است. یکی از دلایل اصلی این موضوع شکاف در بین فعالان حوزه ساختاری حقوق کودک و فعالان دانشگاهی در عرصه پژوهش است، لذا مدیران، مشاوران و کارشناسان ساختارهای اصلی و فرعی حقوق کودک، فرصت کافی برای انجام فعالیت‌های پژوهشی همگام با فعالیت‌های اداری را ندارند، برای همین، اطلاعات و شناخت تنها کسانی که با ساختارهای رسمی و اداری حقوق کودک آشنا هستند، جدای از عرصه علمی باقی می‌ماند، در حالی که تجربیات

اجرائی مسؤولان بیانگر وضعیت حقوق کودک در عرصه عمل است. بنابراین محقق در این پژوهش به دنبال تحلیل وضعیت ساختاری و انعکاس وضعیت سازمانی به عرصه تفهم، تفسیر و تحلیل‌های علمی بوده است.

بعد از واگذاری مسؤولیت پیگیری حقوق کودک در استان‌ها به دفتر امور بانوان و خانواده استانداری‌ها در سال ۱۳۹۴، این دفتر در استان مرکزی، متولی حقوق کودک در استان شد. کمیته حقوق کودک تا سال ۹۵ به جز ارائه گزارشات دوره‌ای ناکامل برنامه‌ای جدی نداشته است، از نیمه دوم سال ۹۵، برش استانی برنامه عمل جامع حقوق کودک در افق ۱۴۰۴ تنظیم، و ۲۲ دستگاه بعد از اعلام برنامه‌ها و فعالیت‌های خود در زمینه کودکان، نسبت به تداوم این اقدامات و بهبود اوضاع کودکان استان تعهد دادند. بعد از تدوین برش استانی برنامه عمل جامع، چهار کمیته تخصصی در زیرمجموعه کمیته حقوق کودک برای رسیدگی به امور حقوقی - قضایی، آموزش و اطلاع‌رسانی، ارزیابی و پایش و حمایتی و هماهنگی شکل گرفتند که به شکل دوره‌ای با حضور نماینده دستگاه‌ها جلساتی برگزار می‌کنند. مسأله اصلی در رابطه با برش استانی برنامه و چهار کارگروه تخصصی، همان مسأله‌ای است که به نهاد اصلی حقوق کودک یا همان مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک وارد است، یعنی کمیته‌های حقوق کودک استان‌ها در حد یک نهاد هماهنگی صرف هستند که حق سیاستگذاری و تجویز به سازمان‌های متولی حوزه‌های کودکان را ندارد. بنابراین حوزه عملکرد آن محدود و کم‌اثر است. علاوه بر این، صرفاً در حد تجمیع اقدامات سازمان‌های مختلف متولی از کودکان باقی مانده‌اند. تشکیل چهار کارگروه، حقوقی قضایی، حمایتی هماهنگی، آموزش و اطلاع‌رسانی و پایش و ارزیابی، هرچند منجر به ایجاد اهرم فشار برای سازمان‌های متولی حمایت از کودکان استان در جهت اقدامات مؤثرتر شده، اما عدم حضور نماینده ثابت سازمان‌ها در جلسات کارگروه‌ها و وجود عامل انکار، به عنوان یکی از مکانیزم‌های سازمان‌ها برای مواجهه با مسؤولیت و تعهدشان به کودکان است از جمله مسائل آن‌ها است. بی‌تردید زمانی که پدیده‌ای انکار می‌شود، راه حلی نیز برای آن در نظر گرفته نخواهد شد. بنابراین سیستم‌های حمایتی ناکارآمد نه تنها نمی‌توانند حمایت

مناسبی از کودکان به عمل آورند، بلکه می‌توانند زمینه را برای بروز نوعی خشونت ثانویه در مورد کودکان فراهم آورند.

عدم وجود تعریف بومی مشخص از مفهوم «کودک» و «کودکی» یکی از مهم‌ترین مسائل در اقدام به عمل کمیته‌های حقوق کودک استانداری‌ها است، زیرا معمولاً تعاریف قانونی، حقوقی و حتی مذهبی با تعریفی که خرده‌فرهنگ‌ها از آن‌ها دارند، متفاوت و گاه متعارض هستند، لذا هر کمیته نیازمند ارائه تعریف بومی از کودک و کودکی بر اساس جامعه استانی خود است.

علاوه بر این، الحاق وظایف مربوط به حقوق کودک به دفترهای بانوان و خانواده‌اندازی‌ها، باعث شده است که اقدامات مربوط به کودکان در اولویت دوم نسبت به برنامه‌های مربوط به خانواده و زنان قرار بگیرد. علاوه بر این، ضعف دفترهای بانوان از نظر مدیریتی و قدرت اجرایی منجر به بی‌نتیجه‌ماندن برنامه‌ها و اقدامات مربوط به حقوق کودک در استان‌ها مانند استان مرکزی شده است.

در نهایت آنچه که به مسؤولان پیشنهاد می‌شود:

- ارائه تعریف مفاهیم «کودک» و «کودکی» به شکل بومی تاریخی، با روش‌های علمی - تجربی.

- استقلال کمیته‌های حقوق کودک از دفترهای امور بانوان و خانواده‌اندازی‌ها و تعریف ردیف بودجه برای آن.

- تعیین نماینده ثابت برای هر سازمان در کارگروه‌ها.

- بازبینی برش استانی برنامه عمل جامع حقوق کودک در افق ۱۴۰۴ و اصلاح آن

بر اساس تعاریف بومی تاریخی و ظرفیت واقع‌بینانه سازمان‌ها.

- شناسایی کودکان نیازمند حمایت و در اولویت در استان مرکزی.

جدول ۱: لیست دستگاه‌های عضو کمیته حقوق کودک استانداری مرکزی و برنامه‌ها و فعالیت‌های مورد تعهد آن‌ها

ردیف	نام دستگاه	شماره برنامه	ردیف	نام دستگاه	شماره برنامه
۱	اداره کل آموزش و پرورش	۲۵	۱۱۷	اداره کل کار - تعاون و رفاه اجتماعی	۵
۲	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۹	۱۵	سرویس اجتماعی	۳
۳	اداره کل بهزیستی	۳۵	۱۴	اداره کل راه و شهرسازی	۲
۴	اداره کل صدا و سیما	۵	۱۵	اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی	۷
۵	دانشگاه علوم پزشکی	۱۴	۱۱	اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای	۱
۶	دانشگاه اراک	۵	۱۲	اداره کل ثبت اسناد	۵
۷	دانشگاه آزاد اسلامی	۴	۱۵	دفتر امور اتباع و مهاجرین خارجی	۵
۸	جهاد دانشگاهی	۱۰	۳۲	مأمورین	۴
۹	دانشگاه پیام نور	۵	۱۵	مدارن دولتی و برنامه ریزی	۱
۱۰	شهرداری کلان شهر اراک	۱۴	۴۷	اداره کل زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی	۱۷
۱۱	اداره کل ورزش و جوانان	۳	۹	کانون وکلا	۴
تعداد کل دستگاه ها		۳۵	تعداد کل برنامه ها		۱۵۳
			تعداد کل فعالیت های مشخص		۵۳۹

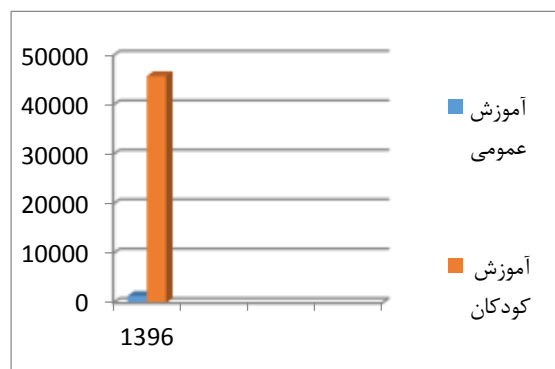
جدول ۲: میزان مشارکت دستگاه‌های عضو کمیته حقوق کودک استانداری مرکزی ۱۳۹۶

نام دستگاه	تعداد برنامه	فعالیت‌های عملیاتی	برش استانی سند و پذیرش تعهدات	شرکت در کارگروه‌ها	عملکرد به کمیته حقوق کودک استان	گزارش
اداره کل آموزش و پرورش	۲۶	۱۱۷	*	*	*	*
کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۶	۱۶	*	*	*	*
اداره کل بهزیستی	۳۶	۱۲۴	*	*	*	*
اداره کل صدا و سیما	۵	۲	*	*	*	*
دانشگاه علوم پزشکی	۱۴	۶۴	*	*	*	*
دانشگاه اراک	۶	۱۹	*	*	*	*
دانشگاه آزاد اسلامی	۴	۱۲	*	*	*	*
جهاد دانشگاهی	۱۰	۳۲	*	*	*	*
دانشگاه پیام نور	۵	۱۵	*	*	*	*
شهرداری کلان شهر اراک	۱۴	۴۷	*	*	خیر	خیر
اداره کل ورزش و جوانان	۳	۹	*	*	*	خیر
اداره کل کار، تعاون و جوانان	۵	۱۶	*	*	*	خیر

رفاه اجتماعی					
نیروی انتظامی	۳	۶	*	*	خیر
اداره کل راه و شهرسازی	۲	۵	*	*	*
اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی	۷	۱۸	*	*	خیر
اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای	۱	۴	*	*	*
اداره کل ثبت احوال	۵	۱۲	*	*	خیر
دفتر امور اتباع و مهاجرین خارجی	۵	۱۹	*	*	*
دادگستری	۴	۱۷	*	*	خیر
سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	۱	۴	*	*	خیر
اداره کل زندان‌ها و اقدامات تأمینی تربیتی	۱۷	۶۳	*	*	خیر
کانون و کلا	۴	۱۵	*	*	خیر
جمع کل	۱۸۳	۶۳۶			

علامت * به معنای مشارکت است.

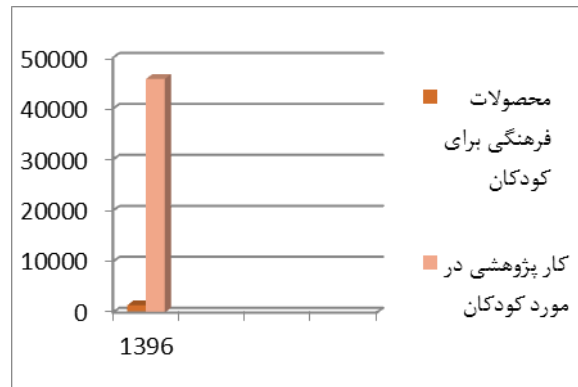
حقوق کودک در ایران: تحلیل وضعیت علمی و اجرایی...

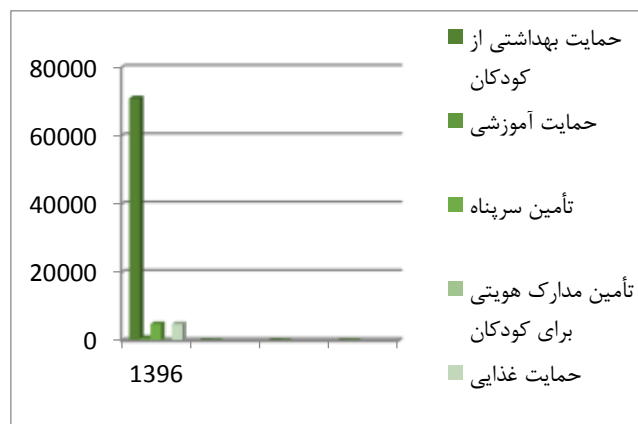
نمودار ۱: وضعیت برنامه‌های «آموزش عمومی و آموزش کودکان در رابطه با حقوق کودک»

دستگاه‌های مشارکت‌کننده استان مرکزی

نمودار ۲: وضعیت اقدامات فرهنگی و پژوهشی در رابطه با حقوق کودک توسط دستگاه‌های مشارکت‌کننده استان مرکزی

نمودار ۳: وضعیت اقدامات حمایتی از کودکان مهاجر و اتباع توسط دستگاه‌های مشارکت‌کننده استان مرکزی

References

1. The Comprehensive Action Plan on Child and Adolescent Rights in Iran, at Horizon 1404, the National Convention on the Rights of the Child at the Ministry of Justice. [Persian]
2. Mozaffarian A. The Ring: A look at early marriage in Iran. Tehran: Roshangaran Pub; 2016. [Persian]
3. Steyrens P. Childhood in the History of the World. Translated by Imaniyan S. Tehran: Akhtaran Pub; 2009. [Persian]
4. Iranian Statistical Center, Census Report. 2017. [Persian]
5. Vaezi M. A survey on the evaluation of the general culture indexes of the country: Markazi Province, commissioned by the Public Culture Council. Tehran: Ketabe Nashr Pub; 2012. [Persian]
6. Universal Declaration of Human Rights. 1948.
7. Declaration of the Rights of Child 20 November. 1959.
8. International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination. 1965.
9. The International Convention on Civil and Political Rights and the Optional Protocol thereto. 1966.
10. Convention on the minimum age for employment. 1973.
11. Who has ratified? Available at: <http://www.freethechildren.org>.
12. Convention on the Rights of the Child. 1959. [Persian]
13. Sha'ban M. The National Code of Conduct for the National child right Convention at the Ministry of Justice. 2016. [Persian]
14. Durkheim E. Suicide. Translated by Salarzadeh Amiri N. Tehran: Allameh Tabataba'i University Pub; 1998. [Persian]
15. The Statistical System of Children in Iran National Body of the Convention of Rights of the Child. [Persian]